

**КАБІНЕТ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

КУЗНЕЦОВА МАРИНА ЮРІЇВНА

УДК: [342.922:35.078.3](477)

**ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ
ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН**

12.00.07 – адміністративне право і процес;
фінансове право; інформаційне право

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Національному університеті біоресурсів і природокористування України Кабінету Міністрів України

Науковий керівник доктор юридичних наук, професор
Арістова Ірина Василівна,
Сумський національний аграрний університет,
завідувач кафедри адміністративного та
інформаційного права

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
Беляков Костянтин Іванович,
Науково-дослідний інститут інформатики і
права Національної академії правових наук
України, завідувач наукового відділу правових
проблем інформаційної діяльності

кандидат юридичних наук, доцент
Панова Ірина Вікторівна,
Харківський національний університет
внутрішніх справ, доцент кафедри
загальноправових дисциплін факультету права
та масових комунікацій

Захист відбудеться «01» квітня 2015 року о 12⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.004.16 у Національному університеті біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, Київ-41, вул. Генерала Родімцева, 19, навчальний корпус № 1, кімната 97

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного університету біоресурсів і природокористування України за адресою: 03041, Київ-41, вул. Героїв Оборони, 13, навчальний корпус № 4, кімната 41а

Автореферат розісланий «27» лютого 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Ю. Піддубний

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Відповідно до положень Закону України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» однією із стратегічних цілей розвитку інформаційного суспільства в Україні постає захист інформаційних прав громадян, насамперед щодо доступності інформації, захисту інформації про особу, підтримки демократичних інститутів та мінімізації ризику «інформаційної нерівності». Водночас ст. 3 Конституції України закріплює: права і свободи громадян та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. За умов поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки влади особливість виконавчої влади полягає у тому, що саме вона забезпечує практичне виконання положень законів та підзаконних актів, зокрема щодо формування й розвитку правового забезпечення інформаційного суспільства в Україні, що має бути пріоритетним для діяльності цих органів, а також для фундаментальної та прикладної науки.

Виходячи із того, що інформаційне право у європейських країнах постає правовим фундаментом розбудови інформаційного суспільства, фахівці в галузі інформаційного права в Україні активізували наукові дослідження щодо формування й розвитку різноманітних юридичних моделей, конструкцій та теорій, які у сукупності становлять доктрину інформаційного права. Зважаючи на те, що категорія інформаційних правовідносин має важливе значення не лише для теорії, а й для практичної діяльності органів виконавчої влади України як учасників цих правовідносин, виникає нагальна потреба у проведенні відповідних досліджень. Актуальність теми дослідження підтверджується ступенем її нерозробленості: на сьогодні практично відсутні системні наукові роботи, присвячені реалізації інформаційно-правового статусу суб'єктів інформаційного права у інформаційних правовідносинах. Отже, науковий пошук відповідей на питання, що виникають у процесі реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у інформаційних правовідносинах в умовах інформаційного суспільства у межах науки «інформаційне право», за допомогою конструктивного використання знань з наукових галузей загальної теорії права, конституційного, адміністративного права, підкреслює важливість та актуальність обраної тематики дисертаційного дослідження.

Науково-теоретичним підґрунтям дослідження стали праці українських та зарубіжних фахівців: С. С. Алексєєва, І. В. Арістової, О. А. Баранова, І. Л. Бачило, К. І. Белякова, В. М. Брижка, О. Б. Венгерова, О. О. Городова, Ю. І. Гревцова, А. П. Дудіна, І. С. Іоффе, Р. А. Калюжного, С. Ф. Кечек'яна, Л. П. Коваленко, В. О. Копилова, Б. А. Кормича, Т. А. Костецької, О. В. Кохановської, Д. А. Ловцова, А. І. Марущака, А. М. Новицького, Д. В. Огородова, І. В. Панової, В. Г. Пилипчука, А. В. Полякова, В. Н. Протасова, В. Н. Сагатовського, О. Ф. Скакун, І. М. Сопілко, Л. Б. Тиунової, Ю. К. Толстого, Р. О. Халфіної, В. С. Цимбалюка, М. Д. Шаргородського, Д. Ю. Шпенова, Л. С. Явича та ін.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Роботу виконано відповідно до основних положень Законів України «Про Основні засади

розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», «Про захист персональних даних», «Про доступ до публічної інформації». Тема дисертації пов'язана з підготовкою проекту Кодексу України про інформацію, відповідає Пріоритетним напрямкам розвитку правової науки в Україні на 2011–2015 роки, затвердженим постановою Загальних зборів НАПрН України від 24 вересня 2010 року. Робота також виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у тому, щоб на основі вивчення наукових праць у галузі юриспруденції, міжнародного та чинного законодавства України, узагальнення практики їх реалізації визначити сутність і ознаки інформаційних правовідносин, інформаційно-правовий статус органів виконавчої влади України як суб'єкта інформаційного права та особливості його реалізації у конкретних інформаційних правовідносинах, надати науково обґрунтовані пропозиції та рекомендації щодо удосконалення участі органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах в умовах інформаційного суспільства.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні задачі дослідження:

- з'ясувати генезу основних методологічних засад теорії правовідносин;
- розкрити поняття, сутність, ознаки та структуру інформаційних правовідносин;
- надати загальну характеристику суб'єкта інформаційного права та його правового статусу;
- визначити структуру та загальноправову характеристику інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України як колективного суб'єкта інформаційного права;
- встановити критерії класифікації та види інформаційних правовідносин за участі органів виконавчої влади України;
- визначити поняття, структуру, загальну характеристику суспільних та правових відносин у сфері персональних даних;
- з'ясувати особливості реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України під час обробки, захисту персональних даних та доступу до них третіх осіб;
- визначити поняття, структуру, загальну характеристику суспільних та правових відносин у сфері публічної інформації;
- встановити особливості реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у правовідносинах щодо публічної інформації;
- сформулювати конкретні пропозиції стосовно удосконалення реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах.

Об'єктом дослідження є суспільні інформаційні відносини за участі органів виконавчої влади України.

Предметом дослідження є органи виконавчої влади України як суб'єкт інформаційних правовідносин.

Методи дослідження. Методологічною основою дослідження стала сукупність методів та прийомів наукового пізнання – як загальнонаукових, так і спеціальних: діалектичний, історичний, логічний, системний аналіз, статистичний, системно-структурний, порівняльно-правовий, логіко-семантичний, формально-юридичний та ін. Провідним є загальнонауковий діалектичний метод пізнання інформаційних правовідносин та їх суб'єктів, що дає можливість розглянути у взаємозв'язку теоретико-правові та методологічні засади правового регулювання інформаційних відносин за участі органів виконавчої влади України, особливості реалізації їх інформаційно-правового статусу у інформаційних правовідносинах, а також виявити усталені напрями удосконалення зазначеного процесу й закономірності правового регулювання інформаційних відносин в цілому. Застосування методів і прийомів наукового пізнання спрямовується системним підходом, що дає змогу досліджувати проблеми в єдності їх соціального змісту та юридичної форми. За допомогою логіко-семантичного методу поглиблено понятійний апарат (підрозділи 1.2–1.4, 2.2, 3.2). Завдяки історично-правовому методу проаналізовано генезу основних методологічних засад теорії правовідносин (підрозділ 1.1). Статистичний та порівняльно-правовий методи використовувалися для окреслення різновидів існуючих інформаційних правовідносин (підрозділ 2.1), визначення особливостей інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України (підрозділ 1.4), а також його реалізації у сферах персональних даних та публічної інформації (підрозділи 2.3, 2.4, 3.2). Системно-структурний метод сприяв визначенню структури сфер персональних даних та публічної інформації (підрозділи 2.2, 3.1) та структури інформаційного правовідношення, інформаційно-правового статусу зазначених органів (підрозділи 1.2, 1.4). За допомогою формально-юридичного методу досліджувалися норми національного інформаційного права, що регулюють інформаційні відносини у сферах персональних даних та публічної інформації (підрозділи 2.2–2.4, 3.1, 3.2).

Положення й висновки дисертації ґрунтуються на нормах Конституції України, міжнародних, національних нормативно-правових актів, що постають базою для удосконалення правового регулювання інформаційних відносин за участі органів виконавчої влади України в умовах інформаційного суспільства. Інформаційну та емпіричну базу дослідження становлять політико-правова публіцистика, довідкові видання та статистичні матеріали.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці та впровадженні авторського підходу щодо дослідження органів виконавчої влади України як суб'єкта інформаційних правовідносин та реалізації їх інформаційно-правового статусу у зазначених правовідносинах і визначається тим, що дисертація є першим у вітчизняній науці «інформаційне право» комплексним дослідженням цієї проблематики у форматі монографічної роботи, в якому:

вперше:

– запропоновано та обґрунтовано концепцію щодо формування теоретико-правових та методологічних засад правового регулювання інформаційних відносин за участі органів виконавчої влади України, яка виходить із: 1) соціологічного розуміння поняття «правовідношення», передусім розгляду його як форми фактичних суспільних відносин та виділення у його змісті матеріальної і юридичної складових; 2) розмежування понять «правосуб'єктність» та «суб'єктивне право»; 3) існування цілісного зв'язку між суб'єктивним правом та юридичним обов'язком; 4) широкого тлумачення поняття «інформаційне правовідношення»; 5) розгляду інформаційної правосуб'єктності як необхідної умови набуття статусу «суб'єкт інформаційного права»; 6) розмежування понять «суб'єкт інформаційного права» та «суб'єкт інформаційних правовідносин»; 7) відображення у інформаційно-правовому статусі індивідуальних особливостей суб'єктів інформаційного права, у тому числі й органів виконавчої влади України;

– обґрунтовано, що розвиток інформаційної функції органів виконавчої влади України, як самостійної функції, зумовлює встановлення інформаційно-правового статусу зазначених органів як колективного суб'єкта інформаційного права, що закріплений в юридичних джерелах права; аргументовано, що інформаційна функція органів виконавчої влади знаходить своє відображення у відповідних нормативно-правових актах через закріплення цілі, завдань та інформаційно-правових повноважень;

– запропоновано та обґрунтовано концепцію реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у інформаційних правовідносинах, що виникають у сфері персональних даних та сфері публічної інформації. Основними положеннями концепції є: 1) широке тлумачення поняття «інформаційні правовідносини»; 2) об'єктивність формування складних правовідносин (зокрема, комплексних, які виникли під час правового регулювання як нормами інформаційного права, так і нормами інших галузей права); 3) орієнтиром визначення структури інформаційно-правового статусу зазначених органів поставала структура їх адміністративно-правового статусу; 4) вузьке тлумачення поняття «інформаційно-правовий статус» органів виконавчої влади України: його зміст становить інформаційна компетенція у вузькому розумінні, а саме інформаційно-правові повноваження; 5) інформаційно-правові повноваження визначилися залежно від функцій органів виконавчої влади України, які були законодавчо покладені на ці органи у сфері персональних даних та сфері публічної інформації (наприклад, володілець, розпорядник, третя особа);

– запропоновано та обґрунтовано комплексний підхід щодо визначення переліку та видів інформаційних правовідносин, які виникають як у сфері персональних даних, так і у сфері публічної інформації за участі органів виконавчої влади України; підхід ґрунтувався на визначенні наступних критеріїв класифікації інформаційних правовідносин у зазначених сферах: «за суб'єктами правовідносин», «за об'єктом правовідносин», «за режимом доступу до публічної інформації», «за правовою природою правовідносин», «за законодавчою структурою сфери персональних даних», «за сукупністю дій», «за формами та

категоріями обробки персональних даних» та ін. Сформовано системну модель інформаційних правовідносин у зазначених сферах, що сприяло з'ясуванню особливостей реалізації інформаційно-правового статусу наведених органів та виробленню відповідних пропозицій щодо його коригування;

удосконалено:

– понятійний апарат науки «інформаційне право», а саме: запропоновано та обґрунтовано авторське визначення понять «суб'єкт інформаційного права», «суб'єкт інформаційних правовідносин», «інформаційно-правовий статус», «сфера персональних даних», «сфера публічної інформації»;

– характеристики суспільних відносин (правовідносин) у сфері персональних даних та сфері публічної інформації. Порівняльний аналіз особливостей цих відносин (правовідносин) у зазначених сферах засвідчив, що: 1) вони у загальному вигляді збігаються за тенденцією формування, характером суспільних відносин (правовідносин), формуванням простих та складних суспільних відносин (правовідносин); 2) специфічні особливості суспільних відносин (правовідносин) у зазначених сферах пов'язані передусім з їх об'єктом – конкретним видом інформації (персональні дані, публічна інформація);

– визначення чинників, що впливають на особливості реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у інформаційних правовідносинах щодо захисту персональних даних та доступу до них; передусім це – заходи запобігання загрозам персональних даних, стадії обробки персональних даних, види можливих загроз збереженню цілісності та конфіденційності персональних даних;

дістало подальшого розвитку:

– розуміння сутності інформаційних правовідносин, що зумовлено насамперед: 1) розумінням цих правовідносин як правового засобу переведення загальних положень норм інформаційного права (об'єктивного права) в конкретні (суб'єктивні) інформаційні права та обов'язки учасників інформаційних правовідносин; 2) розглядом інформаційних правовідносин однією із форм реалізації норм інформаційного права; 3) фактом, що правове регулювання не змінює характер суспільних інформаційних відносин та ін.;

– використання існуючої концепції інформаційних правовідносин під час дослідження особливостей реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у сфері персональних даних та сфері публічної інформації;

– позиція щодо існування зв'язку між: 1) поняттям «суб'єкт інформаційного права» та юридичним змістом інформаційних правовідносин; 2) поняттям «суб'єкт інформаційного правовідношення» та фактичним змістом інформаційного правовідношення;

– пропозиції та рекомендації до чинного законодавства України та до проекту Кодексу України про інформацію задля удосконалення правового регулювання інформаційних відносин за участі органів виконавчої влади України в умовах інформаційного суспільства.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес і можуть бути використані:

- у науково-дослідній сфері – основні положення та висновки дисертації можуть бути основою для подальшої наукової розробки проблеми суб'єктів інформаційних правовідносин в умовах інформаційного суспільства в Україні;

- у правотворчості та правозастосовній діяльності – висновки, пропозиції та рекомендації, сформульовані у дисертації, можуть бути використані у процесі наукової та правової експертизи проектів законів України з питань реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у сфері персональних даних та сфері публічної інформації (довідка про впровадження Головного науково-експертного управління Апарату Верховної Ради України від 7 жовтня 2014 р. № 16/6-97);

- у навчальному процесі – матеріали дисертації доцільно використовувати при підготовці підручників та навчальних посібників з навчальної дисципліни «Інформаційне право» та при викладанні зазначеної дисципліни (акт про впровадження на юридичному факультеті Сумського національного аграрного університету від 2 жовтня 2014 р. № 198).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, з використанням останніх досягнень науки інформаційного права, усі сформульовані в ньому положення та висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора.

Апробація результатів дослідження. Підсумки розробки проблеми в цілому, окремі її аспекти, одержані узагальнення і висновки було оприлюднено дисертантом на: Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн» (Запоріжжя, 27–28 грудня 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання вітчизняної юридичної науки» (Суми, 11–12 квітня 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні» (Харків, 15–16 серпня 2014 р.), а також на теоретичних семінарах і засіданнях кафедри адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Публікації. Основні результати дисертаційного дослідження знайшли відображення у п'яти наукових статтях, чотири з яких – у фахових виданнях з юридичних наук в Україні, одна – у зарубіжному виданні, а також у трьох тезах доповідей, надрукованих за матеріалами науково-практичних конференцій.

Структура та обсяг дисертації. Структура дисертації зумовлена метою та завданнями дослідження. Робота складається із вступу, трьох розділів, які об'єднують десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 236 сторінок. Список використаних джерел складається із 201 найменування і займає 20 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Розділ 1 «Теоретико-правові та методологічні засади правового регулювання інформаційних відносин за участі органів виконавчої влади України» складається із чотирьох підрозділів і присвячений висвітленню авторського підходу до формування теоретико-правових та методологічних питань правового регулювання зазначених інформаційних відносин.

У підрозділі 1.1 *«Правовідношення: генеза основних методологічних засад теорії»* встановлено необхідність проведення системного дослідження існуючих підходів стосовно розуміння правової природи та сутності поняття «правовідношення». З'ясовано етапи розвитку теорії правовідносин. Визначено перелік та зміст основних методологічних засад у різні періоди становлення теорії правовідносин. Ґрунтуючись на доктринальних дослідженнях, висвітлено спірні питання цієї теорії, передусім: 1) співвідношення понять «правовідношення» та «правовий зв'язок»; 2) співвідношення суб'єктивних прав та правосуб'єктності; 3) існування зв'язку між суб'єктивним правом та юридичним обов'язком; 4) використання понять і термінів у теорії правовідношення; підтримано підхід щодо необхідності вирішення проблеми щодо однозначності використання понять, наприклад, «суб'єкт права» і «правосуб'єктність», «правовідношення» і «відношення». Обґрунтовано доцільність дослідження правовідношення як врегульованого нормами права суспільного відношення з урахуванням нерозривної єдності правової та фактичної складових.

У підрозділі 1.2 *«Інформаційне правовідношення: поняття, сутність, ознаки та структура»*, виходячи із розуміння інформаційних правовідносин різновидом загальних правовідносин, комплексно досліджено теоретико-методологічні засади, які сприяли усвідомленню існування спільних та відмінних характеристик загальних і галузевих (інформаційних) правовідносин. Узагальнення доктринальних досліджень допомогло з'ясувати існування двох груп передумов виникнення інформаційного правовідношення (матеріальні та юридичні). Поглиблено розуміння сутності поняття «правовідношення», права у суб'єктивному та об'єктивному розумінні, а також встановлено особливості правовідносин, що зумовило необхідність врахування існуючих у теорії права доктринальних підходів для визначення сутності та правової природи інформаційних правовідносин.

Підкреслюється, що визначення поняття «інформаційне правовідношення» виходить із необхідності врегулювання відповідних суспільних відносин нормою інформаційного права. Розумінню сутності інформаційних правовідносин сприяло системне дослідження: 1) висновків М. М. Рассолова щодо сутнісних ознак зазначених правовідносин; 2) характеристики інформаційних правовідносин під кутом приватного та публічного права; 3) двох груп ознак інформаційних правовідносин (загальні, спеціальні), що наведені у роботі О. В. Кохановської; 4) визначення поняття «інформаційні правовідносини» (Д. В. Огородов); 5) концепції інформаційних правовідносин в інформаційній сфері (І. В. Арістова), яка використовується у роботі. Узагальнення доктринальних досліджень щодо поняття структури дало змогу переконатися у тому, що особливості

інформаційних правовідносин не впливають на визначення їх структури: вона така ж сама, як і для загального правовідношення. Досліджено елементи структури інформаційного правовідношення: суб'єкти правовідносин, об'єкт правовідносин, зміст правовідносин (суб'єктивне право, юридичний обов'язок).

У підрозділі 1.3 «Суб'єкт інформаційного права та його правовий статус: поняття, ознаки, структура», відповідно до авторської концепції, передусім досліджено зміст та загальноправову характеристику поняття «суб'єкт права». З'ясовано існування декількох підходів до розуміння змісту поняття «правосуб'єктність», що допомогло: 1) визначитися з власною позицією щодо змісту поняття «інформаційна правосуб'єктність»; 2) встановити співвідношення понять «суб'єкт інформаційного права» та «інформаційна правосуб'єктність»; 3) розмежувати зміст понять «суб'єкт інформаційного права» та «суб'єкт інформаційних правовідносин».

Проаналізовано доктринальні підходи щодо визначення поняття «правовий статус». Запропоновано інформаційно-правовий статус розглядати як комплексне поняття, що включає до своєї структури певні елементи. З'ясовано та проаналізовано ознаки правового статусу (загальні, спеціальні), що дало змогу усвідомити ознаки інформаційно-правового статусу. Грунтуючись на структурі правового статусу, у роботі визначено елементи інформаційно-правового статусу.

Встановлено критерії класифікації правового статусу, що допомогло акцентувати увагу на дослідженні інформаційно-правового статусу (за одним критерієм класифікації) та правового статусу колективного суб'єкта права – органів виконавчої влади України (за іншим критерієм). Аналіз класифікації структурних елементів правового статусу громадянина (передстатусні, статусні, післястатусні) сприяв визначенню інформаційно-правового статусу суб'єкта інформаційного права у вузькому тлумаченні.

У підрозділі 1.4 «Інформаційно-правовий статус органів виконавчої влади України як колективного суб'єкта інформаційного права: структура, загальноправова характеристика» аналіз доктринальних підходів до визначення поняття «орган виконавчої влади» дав змогу з'ясувати сутнісні, загальні та особливі ознаки, притаманні цим органам. Встановлено, що в умовах інформаційного суспільства розвивається інформаційна функція органів виконавчої влади та перетворюється на самостійну функцію, яка взаємодіє з управлінською та публічно-сервісною функціями зазначених органів. Обґрунтовано, що реалізація інформаційної функції зумовлює існування інформаційно-правового статусу цих органів.

З'ясовано, що дослідженню змісту правового статусу зазначених органів як суб'єктів права (у тому числі інформаційного) сприяє позиція Д. Н. Бахраха щодо визначення структури правового статусу. Виходячи із особливої ролі компетенційного блоку у структурі правового статусу, досліджено теорії компетенції та встановлено, що саме цей блок відрізняє правовий статус суб'єктів публічного права (у тому числі органів виконавчої влади) від правового статусу суб'єктів приватного права. Такий висновок поширено і на інформаційно-правовий статус. Проаналізовано існуючі наукові позиції щодо структури

компетенції. З'ясовано співвідношення понять «компетенція» та «предмет відання», а також тлумачення поняття «інформаційна компетенція». Запропоновано у роботі використовувати її вузьке тлумачення, тобто, інформаційна компетенція – це система інформаційно-правових повноважень органів виконавчої влади. Що стосується інформаційно-правового статусу цих органів, то вважалося за можливе (з огляду на предмет дослідження) у наступних підрозділах дисертації використовувати його вузьке розуміння.

Розділ 2 «Особливості реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у сфері персональних даних» складається із чотирьох підрозділів і присвячений аналізу правового регулювання суспільних відносин у сфері персональних даних за участі органів виконавчої влади (далі – ОВВ) України (друга стадія механізму правового регулювання – механізм реалізації норм права у формі правовідносин).

У підрозділі 2.1 *«Класифікація інформаційних правовідносин за участі органів виконавчої влади України»* проаналізовано доктринальні напрацювання щодо визначення критеріїв класифікації правовідносин. Розглянуто існуючі наукові підходи та законодавчу класифікацію інформаційних правовідносин; запропоновано акцентувати увагу на класифікації за такими критеріями: 1) за суб'єктами інформаційних правовідносин; 2) за об'єктом інформаційних правовідносин – інформацією (різні види). Відповідно до вибраного першого критерію класифікації, досліджено суб'єктний склад інформаційних правовідносин, що дозволило переконатися, що ОВВ України, як суб'єкти владних повноважень, можуть бути суб'єктами зазначених правовідносин. Проаналізовано структуру системи ОВВ України, що дозволило запропонувати критерії класифікації інформаційних правовідносин за участі ОВВ України: 1) за сферою поширення – внутрішні та зовнішні; 2) за однорідністю правовідносин – «чисті» інформаційні правовідносини, комплексні правовідносини.

Дослідження інформаційних правовідносин (за критерієм – «об'єкт правовідносин») потребувало аналізу позицій науковців та положень чинного законодавства України щодо розуміння об'єкта інформаційних відносин (правовідносин), видів інформації як основного об'єкта інформаційних правовідносин. Це допомогло вибрати публічну інформацію та персональні дані об'єктами інформаційних правовідносин (суб'єктами яких є ОВВ України).

У підрозділі 2.2 *«Сфера персональних даних: поняття, структура, загальна характеристика суспільних та правових відносин»* обґрунтовано зростання ролі суспільних відносин, пов'язаних із персональними даними (далі – ПД). Встановлено перелік міжнародно-правових актів, які визначають стандарти у сфері захисту ПД, а також заходи щодо адаптації окремих стандартів у законодавстві України. Акцентовано увагу на необхідності якісного правового регулювання діяльності органів державної влади (зокрема органів виконавчої влади) щодо використання ПД (у тому числі захисту). Ґрунтуючись на наукових напрацюваннях І. В. Арістової щодо змісту поняття «інформаційна сфера», запропоновано ввести у науковий обіг поняття «сфера персональних даних» (далі – СПД). Надано тлумачення зазначеного поняття; доведено доцільність

дослідження СПД у вузькому значенні, базуючись на нормах Закону України «Про захист персональних даних». Виходячи із результатів досліджень особливостей суспільних відносин та правовідносин в інформаційній сфері, розуміння СПД як невід'ємної частини інформаційної сфери, а також основних положень теорії складних правовідносин, встановлено особливості суспільних відносин та правовідносин у СПД.

Запропоновано класифікацію правовідносин у СПД за наступними критеріями: 1) за правовою природою – «чисті» інформаційні правовідносини та комплексні правовідносини (базуються як на нормах інформаційного права, так і на нормах інших галузей права); 2) за структурою – правовідносини, пов'язані із використанням ПД (обробка, захист, передача права на обробку ПД) та правовідносини, пов'язані з доступом до ПД третіх осіб. Зазначено місце ОВВ України у наведених правовідносинах. Запропоновано дослідити особливості реалізації інформаційно-правового статусу ОВВ України у правовідносинах за другим критерієм класифікації.

У підрозділі 2.3 «Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України під час обробки персональних даних» досліджено зазначений процес у інформаційних правовідносинах (у широкому тлумаченні). Грунтуючись на моделі інформаційних правовідносин (розділ 1 дисертації), визначено: 1) основні суб'єкти інформаційних правовідносин – суб'єкт персональних даних, володільець ПД, розпорядник ПД, третя особа, Уповноважений Верховної Ради України (далі – ВРУ) з прав людини; висунуто гіпотезу, що ОВВ України може бути другим, третім та четвертим суб'єктом (відповідно до переліку); 2) об'єкт правовідносин – персональні дані (як різновид інформації); 3) зміст правовідносин – суб'єктивні права і юридичні обов'язки зазначених вище суб'єктів.

З'ясовано визначення поняття «обробка ПД» та перелік дій з ПД; встановлено особливості, форми та категорії обробки ПД, права та обов'язки ОВВ України як володільця та розпорядника ПД, можливі варіанти суб'єктного складу правовідносин. На підставі зазначеного сформовано відкриту систему інформаційних правовідносин, у межах якої має реалізуватися інформаційно-правовий статус ОВВ України. Акцентовано увагу на необхідності врахування питання згоди суб'єкта ПД на обробку цих даних під час правового регулювання відповідних суспільних відносин. Розкрито сутність понять, які характеризують випадки обробки ПД без згоди суб'єкта ПД. Розглянуто конкретні приклади реалізації інформаційно-правового статусу ОВВ України у правовідносинах.

У підрозділі 2.4 «Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України під час захисту персональних даних та доступу до них третіх осіб» з'ясовано відсутність законодавчого визначення поняття «захист персональних даних», а також існування доктринального розуміння змісту цього поняття як однієї із форм забезпечення недоторканності приватного життя. Запропоновано чітко визначити категорії об'єктів захисту, в яких містяться відповідні ПД, а також сформулювати відповідну систему нормативно-правових актів з метою належного забезпечення означених об'єктів. Задля одержання

цілісної моделі дослідження інформаційних правовідносин під час захисту персональних даних (в яких реалізується інформаційно-правовий статус ОВВ України), запропоновано нову класифікацію відповідних правовідносин за критерієм – «заходи запобігання загрозам ПД», враховуючи усі стадії (дії) обробки ПД. Встановлено суб'єктивний склад учасників правовідносин щодо захисту ПД, а також роль ОВВ України у зазначених правовідносинах (володілець, його структурний підрозділ, розпорядник, третя особа). Проаналізовано конкретні інформаційні правовідносини за участі ОВВ України під час захисту ПД

Сформовано цілісну модель дослідження інформаційних правовідносин у СПД під час передачі права (повного чи часткового) на доступ до ПД від володільця ПД до розпорядника ПД, третьої особи, з урахуванням обов'язкових умов передачі – згода суб'єкта ПД та відповідність Закону. Проаналізовано конкретні правовідносини, в яких реалізується інформаційно-правовий статус ОВВ України. Дослідження особливостей реалізації інформаційно-правового статусу ОВВ України в інформаційних правовідносинах, які виникають у другій складовій СПД, а саме, щодо доступу до ПД, потребувало: 1) визначення суб'єктного складу правовідносин; 2) з'ясування особливостей доступу до ПД самих суб'єктів ПД, третіх осіб та структурних підрозділів володільців ПД. Проаналізовано конкретні приклади реалізації як інформаційно-правового, так і адміністративно-правового статусу ОВВ (як володільця, розпорядника ПД, структурного підрозділу) у складних (комплексних, зокрема інформаційно-адміністративних) правовідносинах та простих правовідносинах.

Розділ 3 «Особливості реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у сфері публічної інформації» складається із двох підрозділів і присвячений аналізу правового регулювання суспільних відносин у сфері публічної інформації за участі органів виконавчої влади України (друга стадія механізму правового регулювання).

У підрозділі 3.1 «Сфера публічної інформації: поняття, структура, загальна характеристика суспільних та правових відносин» обґрунтовано зростання ролі суспільних відносин, пов'язаних із публічною інформацією, а також значення їх правового регулювання. З'ясовано, що реалізація права на доступ до публічної інформації (далі – ПІ) постає комплексним правовим поняттям, що складається з відповідних правомочностей. Запропоновано введення в науковий обіг поняття «сфера публічної інформації» (як складової інформаційної сфери), правова природа якої визначається формуванням «чистих» інформаційних правовідносин та складних правовідносин (як «чистих» інформаційних, так і комплексних, передусім інформаційно-адміністративних). Визначено склад законодавства України про доступ до публічної інформації та запропоновано акцентувати увагу на положеннях Закону України «Про доступ до публічної інформації». Такий підхід зумовив проведення подальшого дослідження у сфері публічної інформації (далі – СПІ), виходячи із її вузького розуміння. Аналіз зазначеного Закону допоміг з'ясувати: 1) суб'єктний склад отримувачів ПІ; 2) два види об'єктів інформаційних правовідносин – «публічна

інформація» та «інформація, що становить суспільний інтерес». Запропоновано головним об'єктом відповідних правовідносин вважати публічну інформацію.

Для формування моделі дослідження інформаційних правовідносин у СПІ за участі органів виконавчої влади України визначено критерії класифікації: 1) основні – «за походженням ПІ», «за правом володіння ПІ»; «за режимом доступу»; 2) додаткові – «за формою забезпечення доступу до ПІ», «за діями з ПІ». Запропоновано головним критерієм класифікації СПІ вважати «режим доступу до інформації».

У підрозділі 3.2 «Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у сфері публічної інформації», ґрунтуючись на моделі інформаційних правовідносин (розділ 1), визначено: 1) основні суб'єкти інформаційних правовідносин – запитувачі інформації, розпорядники інформації, структурний підрозділ або відповідальна особа з питань запитів на інформацію розпорядників інформації; 2) об'єкт правовідносин – публічна інформація; 3) зміст правовідносин – суб'єктивні права і юридичні обов'язки. Встановлено конкретну роль ОБВ України у зазначених правовідносинах.

Виходячи із головного критерію класифікації сфери публічної інформації («режим доступу до інформації»), запропоновано досліджувати реалізацію інформаційно-правового статусу ОБВ України у інформаційних правовідносинах двох категорій: 1) перша категорія пов'язана з публічною відкритою інформацією; 2) друга категорія пов'язана з публічною інформацією з обмеженим доступом. З'ясовано доктринальне та законодавче визначення зазначеної публічної інформації, а також її види. Сформовано систему інформаційних правовідносин, в яких має реалізовуватися інформаційно-правовий статус ОБВ України у сфері публічної інформації. Розглянуто конкретні приклади такої реалізації у простих («чистих») інформаційних правовідносинах та складних («чистих» та комплексних), зокрема, інформаційно-адміністративних правовідносинах. Визначено чинники, що зумовлюють особливості реалізації інформаційно-правового статусу ОБВ України у зазначених правовідносинах.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на розв'язання нового наукового завдання щодо визначення теоретико-правових та методологічних засад участі органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах, а також особливостей реалізації цими органами інформаційно-правового статусу у зазначених правовідносинах. Основними з них є такі:

1. Визначено й реалізовано авторську концепцію щодо формування теоретико-правових та методологічних засад правового регулювання інформаційних відносин за участі органів виконавчої влади України. Дослідження генези основних методологічних засад теорії правовідносин ґрунтувалося передусім на системному підході. Задля усвідомлення ролі та місця правовідношення у структурі правової дійсності визначено підходи до його

тлумачення у різні історичні періоди: 1) дорадянський період – поняття стало охоплювати усі врегульовані правом суспільні відносини (а не лише майнові); 2) період 40-х – 60-х років ХХ століття – «вузьконормативне» розуміння правовідношення як особливого ідеологічного відношення, що складається на основі діючих правових норм і взаємної пов'язаності його учасників правами й обов'язками та підтримується примусовою силою держави; 3) період 70-х – 80-х років ХХ століття – соціологічне розуміння правовідношення. Це тлумачення включає і перший підхід, і розуміння правовідношення: а) як форми фактичних суспільних відносин; б) виділяє в ньому матеріальний (фактична поведінка) та юридичний (суб'єктивні права і обов'язки) зміст; в) визначення змісту правовідношення як єдності реального суспільного відношення та його форми; 4) період після 80-х років ХХ століття по сьогоднішній час характеризується відсутністю усталеної точки зору щодо розуміння поняття правовідношення: а) критика ідеологічної та соціологічної концепції стосовно існування внутрішніх суперечностей; б) розвиток зазначених концепцій.

Узагальнення доктринальних досліджень методологічних засад теорії правовідношення дало змогу визначитися із власним розумінням окремих питань теорії правовідношення, а саме: 1) правовідношення – це врегульоване нормами права суспільне відношення, сформоване у нерозривній єдності правової та фактичної складових; 2) правовідносини – це різновид правових зв'язків; 3) на відміну від правосуб'єктності, суб'єктивне право може бути реалізовано у правовідносинах; 4) існує цілісний зв'язок між суб'єктивним правом і юридичним обов'язком та ін.

2. Встановлено відсутність єдиного розуміння понять «інформаційні відносини» та «інформаційні правовідносини». У роботі поділяється позиція, відповідно до якої існують: 1) «чисті» інформаційні відносини (вузьке тлумачення) – це суспільні відносини з приводу обігу інформації (створення, збирання, одержання, обробка, зберігання, використання, поширення, охорона та захист); 2) «чисті» інформаційні правовідносини (вузьке тлумачення) – це «чисті» інформаційні відносини, що урегульовані нормами інформаційного права; 3) інформаційні відносини (широке трактування) – це «чисті» інформаційні відносини та сукупність суспільних відносин різного характеру (управлінські, майнові, трудові та ін.), які забезпечують здійснення «чистого» інформаційного відношення; забезпечувальні відносини завжди є частиною складного відношення, в якому інформаційні відносини є основними; 4) інформаційні правовідносини (широке трактування) – це «чисті» інформаційні правовідносини та сукупність правовідносин, що регулюються нормами інших галузей права (адміністративні, цивільні, трудові та ін.), які забезпечують реалізацію «чистого» інформаційного правовідношення; забезпечувальні правовідносини завжди є частиною складного правовідношення, в якому інформаційне правовідношення є основним. Обґрунтовано доцільність дослідження інформаційних відносин (правовідносин) у широкому трактуванні.

З'ясовано, що поглибленню розуміння сутності інформаційних правовідносин сприяло передусім наступне: 1) розуміння інформаційного

правовідношення як правового засобу переведення загальних положень норм інформаційного права (об'єктивного права) в конкретні (суб'єктивні) інформаційні права та обов'язки учасників інформаційних правовідносин; 2) інформаційні правовідносини – це одна із форм реалізації норм інформаційного права; 3) правове регулювання не змінює характер суспільних інформаційних відносин; 4) класифікація ознак інформаційних правовідносин на загальні та спеціальні (обумовлені предметом і методом правового регулювання інформаційного права).

Встановлено, що особливості та сутність інформаційного правовідношення не впливають на структуру цього правовідношення: структура збігається зі структурою загального правовідношення – суб'єкти, об'єкт, зміст. Аргументовано доцільність використання плюралістичної концепції об'єкта інформаційного правовідношення; об'єктом цих правовідносин визначено інформацію як універсальну категорію, яка може включати, зокрема, і результати діяльності, пов'язаної з інформацією. З'ясовано, що зміст інформаційних правовідносин має два аспекти – юридичний та матеріальний (фактичний); фактичний зміст має інформаційну природу, що зумовлює існування ще однієї особливості інформаційних правовідносин. Акцентовано увагу на необхідності дослідження юридичного змісту інформаційних правовідносин – суб'єктивного права та юридичного обов'язку, структуру яких було визначено у роботі.

3. Ґрунтуючись на положеннях загальної теорії права, отримано висновок, що інформаційна правосуб'єктність постає необхідною умовою, властивістю, яка допомагає особі набути статусу «суб'єкт інформаційного права». Інформаційна правосуб'єктність розглядається як цілісне явище, що складається з інформаційної правоздатності та інформаційної дієздатності. Аргументовано, що: а) суб'єкт інформаційного права – це особа, учасник інформаційних відносин, яка наділена інформаційною правосуб'єктністю і потенційно здатна бути учасником інформаційних правовідносин; б) суб'єкт інформаційних правовідносин – це реальний учасник даних правовідносин (реально існуючого процесу реалізації суб'єктивних інформаційних прав і юридичних інформаційних обов'язків).

Зважаючи на багатоаспектність поняття «інформаційно-правовий статус» та базуючись на результатах існуючих наукових досліджень, встановлено такі важливі ознаки цього статусу: 1) має загальний, універсальний характер, включає статуси різних суб'єктів інформаційного права; 2) відображає індивідуальні особливості суб'єктів інформаційного права (громадянина, органа виконавчої влади тощо); 3) інформаційно-правовий статус не може бути реалізований без інформаційних обов'язків, які кореспондуються з інформаційними правами, без юридичної відповідальності за їх невиконання (неналежне виконання), без правових гарантій; 4) встановлення інформаційно-правового статусу спеціально уповноваженими органами державної влади та ін.

Класифікація інформаційно-правового статусу за суб'єктним критерієм дала змогу дійти висновку про існування особливостей у визначенні структури цих статусів для громадян, як індивідуальних суб'єктів інформаційного права, та, зокрема, органів виконавчої влади як колективного суб'єкта інформаційного

права. Встановлено, що під час дослідження громадян, як суб'єктів інформаційного права, частіше використовують широке тлумачення інформаційно-правового статусу; при цьому структурними елементами постають: 1) передстатусні (інформаційна правосуб'єктність, громадянство); 2) статусні (суб'єктивні інформаційні права та свободи, законні інформаційні інтереси, юридичні інформаційні обов'язки); 3) післястатусні (гарантії здійснення інформаційних прав та обов'язків, юридична відповідальність). При цьому статусні елементи розглядаються як вузьке тлумачення інформаційно-правового статусу суб'єкта інформаційного права.

4. З'ясовано, що на відміну від індивідуальних суб'єктів інформаційного права, інформаційно-правовий статус колективного суб'єкта інформаційного права – органів виконавчої влади України – обмежується тими цілями і завданнями, заради яких вони створюються. Обґрунтовано, що в умовах розбудови інформаційного суспільства в Україні завдання та функції цих органів набули відповідних змін. Передусім це стосується зростання значення інформаційної функції держави (забезпечення розвитку інформаційної сфери) у їх діяльності, реалізація якої потребує закріплення відповідних інформаційно-правових повноважень. Виходячи із зазначеного, було уточнено розуміння призначення органів виконавчої влади України.

Доктринальний аналіз допоміг дійти висновку щодо доцільності розгляду структури адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади як орієнтиру для визначення структури інформаційно-правового статусу зазначених органів. Запропоновано виділити чотири блоки, що становлять зміст інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади (у широкому тлумаченні): 1) цільовий блок – наявність суспільно корисної мети є обов'язковою ознакою цих органів; 2) структурно-організаційний блок – це нормативне регулювання порядку утворення, реорганізації, підпорядкованості суб'єктів, встановлення та зміни організаційних структур тощо; 3) компетенційний блок – ядро інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади; 4) гарантійний блок – механізми самообмеження органів виконавчої влади та їх юридична відповідальність. З огляду на предмет дослідження обґрунтовано доцільність аналізу інформаційно-правового статусу у вузькому тлумаченні: його зміст становить інформаційна компетенція у вузькому розумінні, тобто система інформаційно-правових повноважень (суб'єктивні інформаційні права та юридичні інформаційні обов'язки).

5. Встановлено доцільність здійснення класифікації інформаційних правовідносин на підставі їх суттєвих ознак (природний вид класифікації). Зважаючи на те, що органи виконавчої влади України мають досліджуватися як суб'єкт інформаційних правовідносин, вибрано перший критерій класифікації – «за суб'єктами інформаційних правовідносин». Визначено перелік суб'єктів, які можуть вступати у зазначені правовідносини, дотримуючись законодавчої класифікації: фізичні особи, юридичні особи, громадські об'єднання, суб'єкти владних повноважень. Відповідно до авторського підходу запропоновано досліджувати складову системи інформаційних правовідносин, що

характеризується обов'язковою участю органів виконавчої влади України як суб'єкта цих правовідносин. Пропонується досліджувати інформаційні правовідносини за участі органів виконавчої влади України, в яких об'єктом є: 1) персональні дані; 2) публічна інформація.

6. Запропоновано визначення поняття «сфера персональних даних»: це невід'ємна складова інформаційної сфери, в якій виникають (змінюються, припиняються) суспільні відносини, пов'язані з обігом персональних даних. Досліджено ту частину сфери персональних даних, суспільні відносини якої підпадають під дію Закону України «Про захист персональних даних», що зумовлює виникнення вузького тлумачення поняття «сфера персональних даних».

З'ясовано особливості суспільних відносин (правовідносин) у сфері персональних даних: 1) тенденції формування суспільних відносин у сфері персональних даних значною мірою визначаються існуючими закономірностями формування суспільних відносин в інформаційній сфері; 2) характер суспільних відносин у сфері персональних даних – суто інформаційний та інформаційно-забезпечувальний, а саме: управлінський, майновий, трудовий тощо; 3) структура суспільних відносин у сфері персональних даних – проста та складна (більше одного суспільного відношення); 4) правовідносини у сфері персональних даних мають або «чисто» інформаційний характер (ґрунтуються на нормах інформаційного права), або комплексний характер (ґрунтуються як на нормах інформаційного права, так і на нормах інших галузей права). Базуючись на законодавчому визначенні поняття «використання персональних даних» та розумінні питання «доступ до персональних даних», визначено структуру сфери персональних даних за законодавчим критерієм. Комплексно досліджено суспільні відносини у сфері персональних даних, зважаючи на структуру сфери.

7. Запропоновано та обґрунтовано підхід стосовно реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у інформаційних правовідносинах щодо обробки персональних даних. Реалізації зазначеного підходу сприяло: 1) впровадження запропонованої моделі дослідження інформаційних правовідносин; 2) визначення ролі органів виконавчої влади України у зазначених правовідносинах – володілець, розпорядник персональних даних та третя особа; 3) встановлення інших потенційних учасників правовідносин; 4) використання вузького тлумачення поняття «сфера персональних даних»; 5) врахування форм та категорій обробки персональних даних, переліку дій під час обробки, існування згоди та незгоди суб'єктів персональних даних на обробку.

Сформовано систему інформаційних правовідносин, у яких має реалізуватися інформаційно-правовий статус органів виконавчої влади України. Обґрунтовано доцільність класифікації інформаційних правовідносин за участі органів виконавчої влади України за критерієм – «сукупність дій» (збирання, реєстрація, накопичення, зберігання, адаптування, зміна, поповнення, поширення, знеособлення, знищення). Ґрунтуючись на існуючих нормативно-правових актах, проаналізовано особливості реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України (як володільця та розпорядника персональних даних) у

конкретних інформаційних правовідносинах (простих, складних, зокрема комплексних), що виникають у зв'язку із виконанням зазначених вище дій.

8. З'ясовано, що особливості реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України в інформаційних правовідносинах щодо захисту персональних даних та доступу до них визначаються передусім наступними чинниками: 1) заходами запобігання загрозам персональних даних; 2) стадіями обробки персональних даних; 3) рівнями загроз персональним даним; 4) видами можливих загроз збереженню цілісності та конфіденційності персональних даних; 5) особливостями доступу до персональних даних самих суб'єктів персональних даних, третіх осіб та структурних підрозділів органів виконавчої влади України як володільців і розпорядників персональних даних. Встановлено, що органи виконавчої влади України реалізують свій інформаційно-правовий статус у простих та складних «чистих» інформаційних правовідносинах, а також у складних (комплексних) правовідносинах (передусім інформаційно-адміністративних) під час захисту персональних даних та доступу до них.

9. Запропоновано визначення поняття «сфера публічної інформації»: це невід'ємна складова інформаційної сфери, у якій виникають (змінюються, припиняються) суспільні відносини, пов'язані з обігом публічної інформації. Встановлено доцільність вузького тлумачення зазначеної сфери. З'ясовано особливості суспільних відносин (правовідносин) у сфері публічної інформації. Порівняльний аналіз особливостей цих відносин (правовідносин) з особливостями суспільних відносин (правовідносин) у сфері персональних даних допоміг дійти висновку, що вони у загальному вигляді збігаються за тенденцією формування, характером суспільних відносин (правовідносин), формуванням простих та складних суспільних відносин (правовідносин). Водночас встановлено, що специфічні особливості суспільних відносин (правовідносин) у сфері публічної інформації пов'язані з їх об'єктом – публічною інформацією.

Логічно-семантичний аналіз законодавчого визначення поняття «публічна інформація» дав змогу встановити: 1) головні властивості такої інформації; 2) значення «трискладового тесту» в усвідомленні умов обмеження доступу до публічна інформація; 3) сутнісні властивості публічна інформація, що сприяли кращому розумінню правової природи поняття «публічна інформація». Визначено структуру сфери публічної інформації, виходячи із головного критерію класифікації – «за режимом доступу до публічної інформації»: 1) перша складова пов'язана із відкритою публічною інформацією; 2) друга складова – з публічною інформацією обмеженого доступу.

10. Запропоновано та обґрунтовано підхід стосовно реалізації інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у інформаційних правовідносинах щодо публічної інформації. Реалізації зазначеного підходу сприяло: 1) впровадження запропонованої моделі дослідження інформаційних правовідносин у сфері публічної інформації, яка поділяється на відкриту та з обмеженим доступом (конфіденційна, службова, таємна); 2) визначення ролі органів виконавчої влади України у зазначених правовідносинах – розпорядник публічної інформації, структурний підрозділ або

відповідальна особа з питань запитів на інформацію розпорядників інформації; 3) встановлення інших потенційних учасників правовідносин – запитувачі інформації (фізичні, юридичні особи, об'єднання громадян без статусу юридичної особи, крім суб'єктів владних повноважень); 4) використання вузького тлумачення поняття «сфера публічної інформації»; 5) врахування: а) форми забезпечення доступу до публічної інформації (активний та пасивний доступ з боку органів виконавчої влади України); б) етапів реалізації права запитувача на отримання відповіді щодо поданого інформаційного запиту; в) особливостей інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України (у випадку обмеженого доступу), пов'язаних із охороною інформації від несанкціонованого доступу чи неправомірного розголошення публічної інформації; г) процедури трискладового тесту; д) ступеня обмеження доступу до публічної інформації, схеми організації розпорядником доступу до публічної інформації, виду публічної інформації з обмеженим доступом та ін.

Сформовано систему інформаційних правовідносин, у яких має реалізуватися інформаційно-правовий статус органів виконавчої влади України у сфері публічної інформації; розглянуто конкретні приклади такої реалізації у простих («чистих») інформаційних правовідносинах та складних («чистих» і комплексних), зокрема інформаційно-адміністративних правовідносинах.

11. З метою вдосконалення діяльності органів виконавчої влади України щодо забезпечення інформаційних прав громадян України, створення правових засад розбудови інформаційного суспільства внесено відповідні пропозиції до: 1) проекту Кодексу України про інформацію, які стосуються визначення понять «інформаційно-правові відносини», «інформаційно-правовий статус», «інформаційно-правові повноваження»; 2) Законів України «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади України», які стосуються законодавчого закріплення інформаційної функції органів виконавчої влади в умовах розбудови інформаційного суспільства в Україні та відповідного інформаційно-правового статусу цих органів для належної реалізації інформаційної функції; 3) Плану організаційно-правових заходів щодо виконання завдань, передбачених Законом України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки», які сприяють уточненню завдань щодо забезпечення органів виконавчої влади України якісного доступу громадян України до публічної інформації, захисту та обробки персональних даних, а також інформаційно-правових повноважень зазначених органів влади.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових виданнях:

1. Кузнецова М. Ю. Інформаційні правовідносини: основні методологічні питання теорії правовідношення / М. Ю. Кузнецова // Наука та правоохорона. – 2013. – № 4 (ч. II). – С. 150–158.

2. Кузнецова М. Ю. Классификация информационных правоотношений с участием органов исполнительной власти Украины / М. Ю. Кузнецова // Закон и жизнь. – 2014. – № 7/2 (271). – С. 76–80.

3. Кузнецова М. Ю. Сфера персональных даних: поняття, структура, загальна характеристика суспільних та правових відносин / М. Ю. Кузнецова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 3. – Т. 2. – С. 181–186. – (Серія: Юридичні науки).

4. Кузнецова М. Ю. Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України під час обробки персональних даних / М. Ю. Кузнецова // Право і суспільство. – 2014. – № 6-1. – С.131–139.

5. Кузнецова М. Ю. Сфера публічної інформації: поняття, структура, загальна характеристика суспільних та правових відносин / М. Ю. Кузнецова // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – № 4. – С. 145–149.

Матеріали і тези конференцій:

6. Кузнецова М. Ю. Теорія інформаційних правовідносин: проблемні питання та підходи до їх вирішення / М. Ю. Кузнецова // Сучасні тенденції в юридичній науці України та зарубіжних країн : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 27–28 грудня 2013 р.). – Запоріжжя, 2013. – С. 41 – 45.

7. Кузнецова М. Ю. Реалізація інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України під час захисту персональних даних / М. Ю. Кузнецова // Особливості розвитку публічного та приватного права в Україні : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15–16 серп. 2014 р.). – Х., 2014. – С. 43–47.

8. Кузнецова М. Ю. Проблема співвідношення правосуб'єктності держави та державного органу / М. Ю. Кузнецова // Актуальні питання вітчизняної юридичної науки : матеріали всеукраїн. наук.-практ. конф. (м. Суми, 11–12 квітня 2014 р.). – Суми, 2014. – С. 50–53.

АНОТАЦІЯ

Кузнецова М.Ю. Органи виконавчої влади України як суб'єкт інформаційних правовідносин. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. – Національний університет біоресурсів і природокористування України, Київ, 2015.

Дисертацію присвячено комплексному дослідженню органів виконавчої влади України як суб'єкта інформаційних правовідносин та реалізації їх інформаційно-правового статусу у зазначених правовідносинах. Запропоновано та обґрунтовано концепцію щодо формування теоретико-правових та методологічних засад правового регулювання інформаційних відносин за участі органів виконавчої влади України. Встановлено, що розвиток інформаційної функції зазначених органів як самостійної функції в умовах інформаційного суспільства в Україні зумовлює виникнення та законодавче закріплення інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України як

колективного суб'єкта інформаційного права. Запропоновано та обґрунтовано підхід щодо реалізації інформаційно-правового статусу зазначених органів у інформаційних правовідносинах, що виникають у сфері персональних даних та сфері публічної інформації. Сформовано системну модель дослідження інформаційних правовідносин щодо персональних даних та публічної інформації. З'ясовано підстави виникнення складних правовідносин, зокрема комплексних (наприклад, інформаційно-адміністративних), а також особливості реалізації правового статусу органів виконавчої влади у цих правовідносинах. Удосконалено понятійний апарат зазначеної проблеми та розвинуто концепцію інформаційних правовідносин. Надано пропозиції щодо визначення інформаційно-правового статусу органів виконавчої влади України у законодавстві, а також стосовно формування правового забезпечення розвитку інформаційного суспільства та гарантування інформаційних прав громадян.

Ключові слова: органи виконавчої влади України, суб'єкт інформаційних правовідносин, інформаційно-правовий статус, інформаційно-правові повноваження, персональні дані, публічна інформація, інформаційна функція, інформаційне суспільство.

АННОТАЦІЯ

Кузнецова М. Ю. Органы исполнительной власти Украины как субъект информационных правоотношений. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание учёной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.07 – административное право и процесс; финансовое право; информационное право. – Национальный университет биоресурсов и природопользования Украины, Киев, 2015.

Диссертация посвящена комплексному исследованию органов исполнительной власти Украины как субъекта информационных правоотношений и реализации их информационно-правового статуса в этих правоотношениях. Предложена и обоснована концепция формирования теоретико-правовых и методологических основ правового регулирования информационных отношений с участием органов исполнительной власти Украины, исходящая, прежде всего, из: рассмотрения правоотношения как формы фактических общественных отношений и выделения в его содержании материальной и юридической составляющих; широкого толкования понятия «информационное правоотношение»; разграничения понятий «субъект информационного права» и «субъект информационного правоотношения»; отображения в информационно-правовом статусе индивидуальных особенностей субъектов информационного права, в том числе и органов исполнительной власти Украины. Обобщение доктринальных исследований методологических основ теории правоотношения позволило определиться с собственным пониманием отдельных вопросов этой теории, а именно: 1) правоотношение – это урегулированное нормами права общественное отношение, сформированное как единство правовой и фактической составляющих; 2) правоотношение – это разновидность правовых связей; 3) в отличие от правосубъектности, субъективное право может быть реализовано

в правоотношениях; 4) существует целостная связь между субъективным правом и юридической обязанностью и др.

Обосновано, что развитие информационной функции органов исполнительной власти Украины как самостоятельной функции обуславливает установление информационно-правового статуса этих органов как коллективного субъекта информационного права, что находит своё закрепление в юридических источниках права. Установлено, что информационная функция органов исполнительной власти Украины отображается в нормативно-правовых актах через закрепление цели, задач и информационно-правовых полномочий.

Предложена и обоснована концепция реализации информационно-правового статуса органов исполнительной власти Украины в информационных правоотношениях, которые возникают в сфере персональных данных и сфере публичной информации. Определены основные положения концепции: 1) широкая трактовка понятия «информационное правоотношение»; 2) объективность формирования сложных правоотношений (в частности, комплексных правоотношений, возникших в процессе правового регулирования, как нормами информационного права, так и нормами других отраслей права); 3) ориентиром определения структуры информационно-правового статуса этих органов являлась структура их административно-правового статуса; 4) узкая трактовка понятия «информационно-правового статуса»: его содержанием является информационная компетенция в узком смысле, а именно, информационно-правовые полномочия; 5) информационно-правовые полномочия определялись в зависимости от функций органов исполнительной власти Украины, которые были законодательно закреплены за этими органами в сфере персональных данных и сфере публичной информации.

Предоставлена характеристика общественных отношений (правоотношений) в сфере персональных данных и сфере публичной информации. Осуществлён сравнительный анализ особенностей этих отношений (правоотношений), что позволило констатировать: 1) в общем виде они совпадают по тенденциям формирования, характеру общественных отношений (правоотношений), формированию простых и сложных общественных отношений (правоотношений); 2) специфические особенности общественных отношений (правоотношений) в определённых выше сферах связаны с их объектом – (персональные данные, публичная информация).

Углублено понимание сущности информационных правоотношений, что обусловлено: 1) пониманием этих правоотношений как правового средства перевода общих положений норм информационного права (объективного права) в конкретные (субъективные) информационные права и обязанности участников информационных правоотношений; 2) рассмотрением информационных правоотношений как одной из форм реализации норм информационного права; 3) характеристикой информационных правоотношений в аспекте публичного и частного права и др. Конструктивно использована существующая концепция информационных правоотношений в процессе исследования особенностей реализации информационно-правового статуса органов исполнительной власти

Украины в сфере персональных данных и сфере публичной информации. Предложен и обоснован комплексный подход для определения перечня и видов информационных правоотношений, возникающих в этих сферах; сформирована системная модель информационных правоотношений в сфере персональных данных и сфере публичной информации. Определены факторы, предопределяющие особенности реализации информационно-правового статуса органов исполнительной власти Украины в выбранных сферах.

Расширен и уточнён понятийный аппарат науки «информационное право». Внесены предложения и рекомендации в действующее законодательство Украины и в проект Кодекса Украины об информации с целью усовершенствования правового регулирования информационных отношений с участием органов исполнительной власти Украины в условиях информационного общества.

Ключевые слова: органы исполнительной власти Украины, субъект информационных правоотношений, информационно-правовой статус, информационно-правовые полномочия, персональные данные, публичная информация, информационная функция, информационное общество.

SUMMARY

Kuznetsova M. Yu. Executive Authorities of Ukraine as a Subject of Information Legal Relations. – Manuscript.

Thesis for a candidate's degree by specialty 12.00.07 – administrative law and procedure; financial law; informational law.– National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, 2015.

The thesis is devoted to the examination of the executive authorities of Ukraine as a subject of information relations and realization of their information and legal status in the specified relations. The concept concerning the formation of theoretical and legal and methodological principles of legal regulation of information relations involving executive bodies of Ukraine is offered and grounded. It is established that the development of information function of these bodies as an independent function in the information society in Ukraine determines the emergence and consolidation of information and legal status of the executive authorities of Ukraine as a collective subject of information law. Approach in the sphere of realizing information and legal status of these bodies within information legal relations arising in the field of personal data and the area of public information is offered and grounded. The system model of studying information legal relations concerning personal data and public information is formed. Bases of complex relations origin, particularly complex (for example, informational and administrative) and the peculiarities of realizing legal status of executive authorities within these relations are elucidated. The conceptual framework of this problem is improved; the concept of information relations is developed. Some propositions in regard to determine information and legal status of executive authorities of Ukraine in the legislation as well as in formation of legal guaranteeing of information society development and ensuring citizens information rights are presented.

Key words: executive authorities of Ukraine, subject of information legal relations, information and legal status, information and legal powers, personal data, public information, information function, information society.